

УДК 342 (477)

[https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-5\(17\)-10-22](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-5(17)-10-22)

Стефанчук Руслан Олексійович,

Голова Верховної Ради України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, Заслужений діяч науки і техніки України; вулиця Михайла Грушевського, 5, Київ, 01008, тел.: (044) 255-20-10; email: stefanchuk-r@rada.gov.ua; <https://orcid.org/0000-0001-6385-0131>

Янчук Артем Олександрович,

професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства факультету міжнародних відносин Національного авіаційного університету, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України; 03058, Україна, м. Київ, Відрадний пр-т 4 (7 корпус), тел.: (067) 465-64-37, email: artem_yanchuk@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-7517-2777>

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ФУНКЦІЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПЕРЕЗАСНУВАННЯ ОСНОВНОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ¹

Анотація: Протягом останніх років як українське, так і міжнародне законодавство змінює свою структуру, втрачаючи притаманні йому перманентні характеристики. Пов'язано це в першу чергу з активними глобалізаційними процесами (переважно економічними), що з одного боку суттєво змінює архітектуру права як національного так і міжнародного, а з іншого – в умовах гострих криз викриває крихкість міжнародного правопорядку, відображає їх низьку здатність до дії в умовах змін сталого порядку та потреб нормативного забезпечення швидких антикризових дій.

З огляду на зазначене, створення інституційно спроможного Парламенту, здатного швидко та ефективно реагувати на виклики, які постають перед державою є не просто побажанням чи далекою мрією – це вимога часу, гарантія державності і стабільного поступального руху вперед.

В цілому, планування роботи парламенту є важливою складовою інституціоналізації конституційних функцій парламенту, невід'ємним елементом удосконалення роботи Парламенту, формування сталої, ефективної та практично застосовної функції Держави України в абсолютно різних сферах її існування.

Базовою і основною функцією будь-якого парламенту, безумовно, є законодавча функція. І з огляду на зазначене, створення ефективного та сучасного законодавства,

¹ Дана стаття підготовлена на основні узагальнення матеріалів, підготовлених до участі Стефанчука р.О. у Круглому столі до 25-ої річниці Конституції України «Інституціоналізація конституційних функцій Верховної Ради України» (22 тчервня 2021 року) та Янчука А.О. у Науково-практичній онлайн-конференції «Доктринальні підходи в діяльності Конституційного Суду України» (28 жовтня 2020 року)

як стрижневої системи національного правового регулювання є важливою функцією Українського Парламенту, яка достатньо повно інституціоналізована у Основному Законі, має відповідне правове наповнення, практику застосування тощо. Однак, питання створення сучасного національного права в умовах стрімкої зміни світу і швидких глобалізаційних перетворень було і залишається ключовим завданням Верховної Ради України.

Одним з основних напрямків, які підлягають дослідженню в межах окресленої проблематики, безумовно, виступає Основний Закон держави як стрижневий та первинний елемент формування правової системи.

Сучасний стан розвитку конституційних правовідносин, а також відчутні як глобалізаційні та інтеграційні процеси, які впливають на нього, так і наявна складна економічна ситуація в державі, а також проведення АТО на сході України та окупація частини території України впевнено доводять, що без коригування окремих конституційних приписів подальший розвиток багатьох інститутів держави є неможливим.

З огляду на зазначене, в статті виділяються певні визначальні, базові, як на наш погляд, питання, які б могли лягти в основу конституційних змін та стати реальними індикаторами суспільних перетворень, основою для «перезаснування» Основного Закону України. Серед них необхідно навести наступні: *На нашу думку, в даному випадку мова йде про пропозиції, направлені на вирішення завдань, які сьогодні стоять перед Українською державою, а саме:*

- «програмне спрямування» Конституції;
- громадянська злагода;
- забезпечення національної безпеки;
- відновлення державного суверенітету над усією територією держави;
- врахування думки меншості при реалізації будь-яких рішень, виконанні волі більшості;
- розробка та попереднє схвалення Конституції Конституантою;
- залучення громадян до реалізації належної їм влади;
- актуалізація уваги на питаннях безпеки, в тому числі і на конституційному рівні;
- прагнення до відновлення державного суверенітету, як основне тимчасове завдання на відповідних період прямо відображалось у текстах Конституції;

У статті зазначається, що врахування наведених нами пропозицій до тексту Основного Закону при широкому долученні громадян до процесу підготовки конституційних новацій з подальшим їх схваленням Конституантою призведе до того, що сам конституційний процес може стати певним проектом загальнонаціонального єднання, а Конституція – ознак перезаснованого загальнонаціонального політико-правового суспільного договору. Безсумнівно одну з визначальних ролей у даному процесі має зіграти Верховна Рада України, а тому чітка інституціоналізація її конституційних функцій і висока інституційна спроможність є невід’ємними атрибутами досягнення наведених вище завдань.

Ключові слова: Верховна Рада України, Парламент України, Конституція України, парламентаризм, конституціоналізм, зміни до Основного Закону України.

Stefanchuk Ruslan Oleksiyovych,

Doctor of Law, Professor, Chairman of The Verkhovna Rada of Ukraine, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine; Mykhailo Hrushevskoho Street, 5, Kyiv, 01008, tel .: (044) 255-20-10; email: stefanchuk-r@rada.gov.ua; <https://orcid.org/0000-0001-6385-0131>

Yanchuk Artem Olexandrovich,

Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of International Law and Comparative Law, Faculty of International Relations, National Aviation University, Honored Lawyer of Ukraine; Ukraine, Kyiv, Vidradny ave. 4 (building 7), tel .: (067) 465-64-37, email: artem_yanchuk@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-7517-2777>

INSTITUTIONALIZATION OF THE CONSTITUTIONAL FUNCTIONS OF THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE AS A PRECONDITION FOR THE RE-ESTABLISHMENT OF THE BASIC LAW OF UKRAINE ¹

Abstract: In recent years, Ukrainian and international legislation has changed its own structure, losing its inherent permanent characteristics. This is connected primarily to active globalization processes (mostly economic), which significantly changes the architecture of law, both national and international on the one hand, and on the other hand – in acute crises exposes the fragility of international law, reflects their low ability to act in conditions of changes of a stable order and needs of normative maintenance of fast anti-crisis actions.

In view of the above, the creation of an institutionally capable Parliament that is able to respond quickly and effectively to the challenges facing the state is not just a wish or a distant dream – it is a requirement of time, a guarantee of statehood and stable progress.

In general, planning the work of the parliament is an important component of the institutionalization of the constitutional functions of the parliament, an integral element of improving the work of the Parliament, forming a sustainable, effective and practically applicable function of the State of Ukraine in completely different spheres of its existence.

The basic and the main function of any parliament, of course, is the legislative function. And in view of the above, the creation of effective and modern legislation as a core system of national legal regulation is an important function of the Ukrainian Parliament, which is fully institutionalized in the Basic Law, has the appropriate legal content, application practice and more. However, the issue of creating a modern national law in the conditions of rapid world change and rapid globalization transformations was a key and remains a key task of the Verkhovna Rada of Ukraine.

One of the main areas to be studied within the outlined issues, of course, is the Basic Law of the state as a core and primary element of the formation of the legal system.

¹ This article is prepared on the main generalizations of materials prepared for R. Stefanchuk's participation in the Round Table dedicated to the 25th anniversary of the Constitution of Ukraine «Institutionalization of constitutional functions of the Verkhovna Rada of Ukraine» (June 22, 2021) and A. Yanchuk in the Scientific-practical online conference « Doctrinal approaches in the activity of the Constitutional Court of Ukraine »(October 28, 2020)

The current state of development of constitutional relations, as well as tangible globalization and integration processes that affect on it, and the current difficult economic situation in the country, as well as the ATO in eastern Ukraine and the occupation of the parts of Ukrainian territories confidently prove that further development of many state institutions is impossible without adjusting certain constitutional requirements.

In view of the above, the article highlights certain defining, basic, in our opinion, issues that could form the basis of constitutional changes and become real indicators of social changes, the basis for «re-establishment» of the Basic Law of Ukraine. Among them are the following: In our opinion, in this case we are talking about proposals aimed at solving the problems facing the Ukrainian state today, namely:

- «program direction» of the Constitution;
- civil consent;
- ensuring national security;
- restoration of state sovereignty over the entire territory of the state;
- taking the opinion into account of the minority in the implementation of any decisions, the implementation of the will of the majority;
- development and preliminary approval of the Constitution by the Constituent Assembly;
- involvement of citizens to the exercise of their power;
- actualization of attention on security issues, including at the constitutional level;
- the desire to restore the state sovereignty, as the main temporary task for the relevant period was directly reflected in the texts of the Constitution;

The article notes that taking into account our proposals to the text of the Basic Law with the broad involvement of citizens in the process of preparation of constitutional innovations with their subsequent approval by the Constituent Assembly will lead to the fact that the constitutional process can become a project of national unity and the Constitution – signs of a re-established national political and legal social contract. Undoubtedly, one of the decisive roles in this process should be played by the Verkhovna Rada of Ukraine, and therefore the clear institutionalization of its constitutional functions and high institutional capacity are integral attributes of achieving the above tasks.

Key words: Verkhovna Rada of Ukraine, Parliament of Ukraine, Constitution of Ukraine, parliamentarism, constitutionalism, amendments to the Basic Law of Ukraine.

Постановка проблеми. Сьогодні міжнародне, а за ним і українське законодавство змінює свою структуру, втрачаючи притаманні йому перманентні характеристики. Пов'язано це в першу чергу з активними глобалізаційними процесами (переважно економічними), що з одного боку суттєво змінює архітектуру права як національного так і міжнародного, а з іншого – в умовах гострих криз викриває крихкість міжнародного правопорядку, відображає їх низьку здатність до дії в умовах змін сталого порядку

та потреб нормативного забезпечення швидких антикризових дій.

В даних умовах особливо гостро постає питання нормативного регулювання суспільних відносин, яке б відповідало вимогам часу. При цьому, таке регулювання повинно носити не вибірковий, поодинокий характер, а має стати цілеспрямованою діяльністю держави.

З огляду на зазначене, створення інституційно спроможного Парламенту, здатного швидко та ефективно реагувати на виклики, які постають перед

державою є не просто побажанням чи далекою мрією – це вимога часу, гарантія державності і стабільного поступального руху вперед.

На думку авторів, це питання нерозривно пов'язане з питанням підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України в цілому. Останнім часом даній проблематиці присвячено чимало публікацій науково-прикладного характеру [Див. напр.: 1; 2; 3; 4].

Варто зазначити, що Верховною Радою поточного скликання уже зроблено чимало для планування як своєї діяльності так і вироблення прогнозованості законотворчого процесу. Зокрема, було запроваджено Планування законопроектної роботи Верховної Ради, прийнято План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2020 [5] та 2021 [6] роки.

Крім того, Верховна Рада України також швидко реагувала на пандемію коронавірусної хвороби (COVID-19), що виникла в Україні і світі. Так, Парламентом України було ухвалено цілу низку законів, зокрема, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» [7], яким вносилися зміни в цілу низку законів, зокрема, Податковий кодекс України, Сімейний кодекс України, Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Кодекс законів про працю України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс адміністративного судочинства України тощо¹.

В цілому, планування роботи парламенту є важливою складовою ін-

ституціоналізації конституційних функцій парламенту, невід'ємним елементом удосконалення роботи Парламенту, формування сталої, ефективної та практично застосовної функції Держави України в абсолютно різних сферах її існування.

Базовою і основною функцією будь-якого парламенту, безумовно, є законодавча функція. І з огляду на зазначене, створення ефективного та сучасного законодавства, як стрижневої системи національного правового регулювання є важливою функцією Українського Парламенту, яка достатньо повно інституціоналізована у Основному Законі, має відповідне правове наповнення, практику застосування тощо. Однак, питання створення сучасного національного права в умовах стрімкої зміни світу і швидких глобалізаційних перетворень було і залишається ключовим завданням Верховної Ради України.

Одним з основних напрямків, які підлягають дослідженню в межах окресленої проблематики, безумовно, виступає Основний Закон держави як стрижневий та первинний елемент формування правової системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як зазначається у наукових джерелах, ефективність законодавчої діяльності парламенту є важливим фактором суспільної довіри до цього органу, а відповідно – умовою політичної стабільності в Україні. Нинішній етап конституційних перетворень передбачає удосконалення системи правої організації та взаємодії інституцій парламенту, процесуально впорядкована та злагоджена діяльність яких забезпечує єдність та функціональну завершеність законодавчого процесу у перетворенні законопроекту на закон [1; С. 4, 51].

Дослідники наголошують, що істотним елементом сучасного консти-

¹ По суті були внесені зміни в «галузеві», системуючі акти, які визначили особливості функціонування тих чи інших галузей на період дії пандемії

туціоналізму в умовах глобалізації виступає наявність особливих процесуальних та інституціональних механізмів захисту конституції, її верховенства над іншими нормативними актами, забезпечення реалізації демократичних принципів. Проте, стурбовані викликами та загрозами глобалізації на початку XXI ст. політологи, соціологи, філософи і, безпосередньо, юристи по всьому світу почали дослідження трансформації конституціоналізму в зазначених умовах [8, С. 18].

З становленням та розвитком конституційних правовідносин, особливістю їх практичного застосування в Україні, виокремленню ролі Парламенту в цьому процесі, а, отже і інституціоналізації його функцій, значно поживляються дослідження в даній сфері, які в тому числі стосувалися і окремих аспектів конституційної реформи, компетенції Верховної Ради України, становленню, розвитку та удосконаленню публічних інституцій. Даній проблематиці були присвячені праці О.В. Батанова, В.В. Кравченка, В.Ф. Погорілка, А.О. Селіванова, О.В. Совгіри, В.Л. Федоренка та ін.

Крім того, теоретичний вплив на дослідження проблематики інституціоналізації конституційних функцій Верховної Ради України мали наукові розробки у галузі теорії держави та права, конституційного права, парламентського права таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як: М.О. Баймуратов, Ю. Г. Барабаш, О.В. Петришин, О.В. Прієшкіна, Х.В. Приходько, Д. Батлер, А. Дайсі, Л. Дюгі, О. В. Марцеляк, О.Г. Мурашин, М.В. Оніщук, Т. Оноре, М. І. Ставнійчук, В.М. Шаповал, С. В. Шевчук та інші.

Формулювання мети статті. Сучасний стан розвитку конституційних правовідносин, а також відчутні як глобалізаційні та інтеграційні процеси, які впливають на нього, так і наявна склад-

на економічна ситуація в державі, а також проведення АТО на сході України та окупація частини території України впевнено доводять, що без коригування окремих конституційних приписів подальший розвиток багатьох інститутів держави є неможливим.

При цьому, варто наголосити на тому, що конституційний процес, який відбувається в межах нашої держави не мав і не має аналогів як в Україні, так і у зарубіжних країнах, адже поряд із загальними питаннями, які потребують вирішення в межах кожного політико-конституційного процесу, перед Україною наявні і ряд інших загроз, про які ми зазначили вище, і, які безумовно мають знайти відображення у відповідному процесі, його результатах. Тому виникає потреба вироблення універсальних, власних інструментів конституційного оновлення.

З огляду на зазначене, виникає питання: а якими мають бути відповідні зміни, на розв'язання яких завдань спрямовуватися конституційні перетворення.

Виклад основного матеріалу. Так, у 2019 році розпочався черговий етап конституційного процесу, що втілювалося у певні законопроекти, частина з яких є логічним продовженням попередніх конституційних ініціатив. Мова в даному випадку йде, зокрема, про такі законопроекти як проект Закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)», внесений Президентом України (№ 2598 від 13.12.2019), який був відкликаний 17.01.2020 р. [9], законопроект «Про внесення зміни до статті 85 Конституції України (щодо консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів Верховної Ради України)» [10], який також був внесений Президентом України та згідно з висновком Конституційного Суду України від 29 жовтня 2019 року № 3-в/2019 визна-

ний таким, що відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України [11]; Проект Закону про внесення змін до статті 81 Конституції України (щодо додаткових підстав дострокового припинення повноважень народного депутата України) [12], який частково визнаний Конституційним Судом таким, що не відповідає Основному Закону України [Детальніше про це див.: 13]. Варто також згадати і про проекти законів «Про внесення змін до статей 76 та 77 Конституції України (щодо зменшення конституційного складу Верховної Ради України та закріплення пропорційної виборчої системи)» [14], «Про внесення змін до статті 93 Конституції України (щодо законодавчої ініціативи народу» [15], «Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) [16] тощо. Окремі ж із законопроектів були ухвалені і стали частиною Основного Закону. Наприклад, Закон України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» [17].

Сучасний етап конституційного процесу також ознаменувався створенням Комісії з питань правової реформи, в складі якої функціонує робоча група з питань підготовки пропозицій щодо внесення змін до Конституції України [18].

З огляду на зазначене, хотілося б звернути увагу на деякі визначальні, базові, як на наш погляд, питання, які б могли лягти в основу конституційних змін та стати реальними індикаторами суспільних перетворень, основою для «перезаснування» Основного Закону України.

А. Загальновідомим є факт, що Конституція держави, окрім того, що виступає Основним Законом, виконує і ряд інших, не менш важливих функцій, що викликано її спеціальним ста-

тусом в системі нормативно-правових актів, юридичною силою, та прийняттям суспільством. В даному випадку, мова має в першу чергу йти про **«програмне спрямування» Конституції**, викладення у ній відповідних норм. На нашу думку, за сьогоднішніх умов розвитку України є не менш важливим, ніж формулювання конституційних приписів у відповідних розділах і статтях конституційних перетворень.

Так, для відсутності розбіжностей між юридичною та фактичною Конституцією, Основний Закон України повинен **мати реальний характер**, що збільшить його легітимацію, ступінь визнання в суспільстві, а, отже, і виконання, повагу до прийнятих на підставі та на виконання Конституції України законів та інших актів.

Конституція є не тільки Основним Законом України, який стоїть на вершині всієї правової системи держави, **а й визначальним програмним документом**, який вказує напрямок розвитку держави і суспільства, створює комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, сприяння реалізації пріоритетних напрямів розвитку державної політики [Детальніше про це див: 19].

Як вже було зазначено вище, робота над удосконаленням Основного Закону триває і по цей час. Однак напрацювання конституційних змін, які втілюються у проекти законів свідчить, що на сьогоднішній день **був обраний шлях на внесення «секторальних» змін до Конституції**.

Попри це, на нашу думку, *після вирішення поточних питань*, які зараз стоять перед українською державою і суспільством, ми рано чи пізно змушені будемо повернутися до системного реформування Конституції України, напрацювання цілісного тексту кон-

ституційних перетворень, які б стали основою **перезаснування відносин всередині суспільства і держави**, носили б певний засадничо-об'єднуючий характер. По суті, йдеться про переосмислення конституційної матерії, виконання Основним Законом, та процесом що йому передує, функції загальнонаціонального процесу єднання.

На нашу думку, в даному випадку мова йде про пропозиції, направлені на вирішення завдань, які сьогодні стоять перед Українською державою, а саме:

- громадянська злагода;
- забезпечення національної безпеки;
- відновлення державного суверенітету над усією територією держави.

З огляду на зазначене, для виконання наведених вище завдань, автор хотів би звернути увагу на окремі питання, напрямки конституційної модернізації, які б могли лягти в основу конституційних змін, стати фундаментом перезаснування конституційних приписів, виконати функцію процесу єднання, особливо в умовах кризи, АТО, та окупації частини території України.

На нашу думку, закладення відповідних правоположень повинно визначати зміст і спрямованість усіх інших конституційних приписів. Без визначення таких норм, їх формалізації у тому чи іншому вигляді, будь-які інші напрацювання матимуть безсистемний, фрагментарний характер, що не буде направлений на досягнення більш-менш визначеного, осяжного результату.

Б. Створення держави, в якій пануватиме громадянська злагода має забезпечуватися, в тому числі, шляхом **врахування думки меншості** при реалізації будь-яких рішень, виконанні волі більшості. Зазначене забезпечу-

ватиме консолідацію громадян навколо прийнятих рішень.

Дане положення вимагатиме відходу від традиційних і звичних нам конституційно закріплених способів формування окремих органів публічної влади, переосмислення механізмів ухвалення ними найважливіших рішень, що відображені у Основному Законі України тощо.

В. Декілька слів хотілося б присвятити і суб'єкту, який прийматиме Основний Закон України. На нашу думку, нова **Конституція має розроблятися та попередньо схвалюватися Конституантою** (нею можуть виступити, наприклад, установчі збори) за широко обговорення конституційних положень з фаховими групами, громадськістю, міжнародними експертами. Остаточне схвалення проекту конституційних перетворень має відбуватися безпосередньо народом (виключно це надасть змогу набуті даному акту ознак загальнонаціонального політико-правового суспільного договору).

Г. Невід'ємним атрибутом регулювання різноманітних суспільних відносин, яке б сприймалося широкими верствами народу є посилення ролі громадян і зацікавлених осіб під час розробки і впровадження різноманітного роду нормативних приписів. Забезпечується зазначене виключно шляхом запровадження ефективних та дієвих механізмів **залучення громадян до реалізації належної їм влади**, а саме – створення умов для безпосереднього здійснення влади народом через установчу, правотворчу, ініціативну, контрольну та захисну діяльність народу, що має бути безпосередньо відтворене у Основному Законі. Варто зазначити, що після прийняття Верховною Радою Закону України «Про всеукраїнський референдум» [20] дане завдання уже має

хоча б частково практичні механізми реалізації.

Г. В умовах окупації частини території України, боротьби Українського народу за відновлення суверенітету над всією територією України досить важливим є **актуалізація уваги на питаннях безпеки**, в тому числі і на конституційному рівні. З цією метою пропонується об'єднати існуючі в Україні норми, присвячені безпековим питанням, визначенню правового статусу військових і правоохоронних органів в окремий розділ, який також має бути доповнений рядом інших норм, спрямованих на закладення правової бази для формування суспільний відносин в сфері національної безпеки, оборони та правопорядку, які б відповідали вимогам сучасності, викликам, які сьогодні стоять перед Українською державою.

Так, наприклад, аналіз діючої Конституції України свідчить про, те що в окремих статтях Конституції визначені окремі складові безпеки але не визначено, що вони є складовими національної безпеки. Так, у статті 16 зазначено, що обов'язком держави є забезпечення екологічної безпеки, а у ст. 17 – що забезпечення економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу, забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладається на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави ... тощо.

Разом з тим, в Конституції України відсутнє комплексне, системне висвітлення питань національної безпеки, не закріплено, хто відповідає перед народом України за національну безпеку, як вона формується та забезпечується тощо.

Як ми уже зазначили вище, дана проблема може бути вирішена шляхом об'єднання відповідних конституцій-

них правовоположень з їх подальшим уточненням та доповненням іншими нормами в окремому розділі.

Разом з тим, на сучасному етапі конституційної модернізації, питання удосконалення та систематизації національної безпеки, системи її забезпечення навіть не стоїть на порядку денному, адже удосконалення відповідних положень не визначено одним з основних напрямів роботи Комісії з питань правової реформи, не утворено і відповідної робочої групи.

Д. У деяких країнах, які опинялися у схожій з Україною ситуації втрати контролю над частиною території – **прагнення до відновлення державного суверенітету, як основне тимчасове завдання на відповідних період прямо відображалось у текстах Конституції.**

Так, у Преамбулі Конституції ФРН від 23 травня 1949 року зазначалося: «Усвідомлюючи свою відповідальність перед Богом і людьми, натхненний прагненням зберегти свою національну і державну єдність і служити в якості рівноправного члена об'єднаної Європи загальному миру, німецький народ в землях ... з метою надання нового порядку державного життя на перехідний період, виходячи зі своєї конституюючої влади, прийняв цей Основний закон Федеративної Республіки Німеччини. Він діяв також від імені тих німців, які були позбавлені можливості брати участь в цьому процесі. До всього німецького народу звертається заклик довести до кінця справу єдності і свободи Німеччини, виходячи з принципу вільного самовизначення».

В той же час після об'єднання Німеччини, Договором між ФРН і НДР про відновлення єдності Німеччини від 31 серпня 1990 року, у преамбулу були внесені зміни, відповідно до яких констатується те, що німецькому

народу вдалося досягти своєї єдності: «Усвідомлюючи свою відповідальність перед Богом і людьми, натхнений бажанням служити справі миру в усьому світі в якості рівноправного члена в об'єднаній Європі, німецький народ в силу своєї установчої влади прийняв цей Основний закон. Німці в землях ... досягли шляхом вільного самовизначення єдності і свободи Німеччини. Тим самим цей Основний закон діє для всього німецького народу» [21].

А в Конституції Кореї 1948 року окрім відповідних положень у преамбулі, міститься стаття 4, як називається «Об'єднання, Мир», в якій зазначається, що «Республіка Корея прагне до об'єднання, тому вона розробляє і проводить політику мирного об'єднання, засновану на принципах свободи і демократії» [22].

Висновки і перспективи подальших досліджень. З огляду на конституційну практику відповідних країн, а також окупацію частини території України вважаємо за доцільне закріпити у Конституції положення щодо прагнення до об'єднання, інструментів його досягнення та перехідного, тимчасового характеру відповідного конституційного тексту, адже є очевидним, що після відновлення суверенітету над усією територією України, Основний Закон України зазнає змін для конституціоналізації правопорядку та правовідносин, які виникнуть на той момент.

Підсумовуючи наведене вище, варто зазначити, що врахування наведених нами пропозицій до тексту Основного Закону при широкому долученні громадян до процесу підготовки конституційних новацій з подальшим їх схваленням Конститувантою призведе до того, що сам **конституційний процес може стати певним проектом загальнонаціонального єднання, а Конституція – ознак перезаснованого загальнонаціонального**

політико-правового суспільного договору. Безсумнівно одну з визначальних ролей у даному процесі має зіграти Верховна Рада України, а тому чітка інституціоналізація її конституційних функцій і висока інституційна спроможність є невід'ємними атрибутами досягнення наведених вище завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Інституційні засади законодавчої діяльності Верховної Ради України та її комітетів (аналітичний огляд).- К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2017. – 54 с.

2. «Від початку до кінця»: оптимізація законодавчого процесу та моніторинг реалізації прийнятих законів. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2017. – 149 с.

3. Концепція законодавчого процесу онцепція законодавчого процесу «від початку до кінця» від початку до кінця» (Policy Paper). – Лабораторія законодавчих ініціатив. Олександр Заславський, Олександр Хоруженко, 2017. – Електронний ресурс. – [Режим доступу]: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Policy-Paper_End-to-end.pdf;

4. Сироїд О.І. Контрольна функція парламенту: щоб країна була заможною і в безпеці / О.І. Сироїд – К: Друкарський двір Олега Федорова, 2021. – 88 с.

5. Постанова Верховної Ради України «Про План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2020 рік» від 16 червня 2020 року № 689-IX // Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/689-IX#Text>

6. Постанова Верховної Ради України «Про План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2021 рік» від 2 лютого 2021 року № 1165-IX // Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1165-20#Text>

7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>

8. Львова Єлизавета. Глобальний конституціоналізм: теоретичні підходи та правові виклики до формування (ідеологія та концепт) : монографія / Єлизавета Львова. – Одеса: Фенікс, 2019. – 294 с.

9. Проект Закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» реєстр. № 2598 від 13.12.2019 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67644

10. Проект Закону «Про внесення зміни до статті 85 Конституції України (щодо консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів Верховної Ради України)» від 29.08.2019 № 1028 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66263

11. Висновок Конституційного Суду України від 29 жовтня 2019 року № 3-в/2019 у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення зміни до статті 85 Конституції України (щодо консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів Верховної Ради України) (реєстр. № 1028) вимогам статей 157 і 158 Конституції України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v003v710-19#Text>

12. Проект Закону про внесення змін до статті 81 Конституції України (щодо додаткових підстав дострокового припинення повноважень народного депутата України) від 29.08.2019 № 1027 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66262

13. Детальніше про це див.: Висновок Конституційного Суду України від 24 груд-

ня 2019 року № 9-в/2019 у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 81 Конституції України (щодо додаткових підстав дострокового припинення повноважень народного депутата України) (реєстр. № 1027) вимогам статей 157 і 158 Конституції України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v009v710-19#Text>

14. Проект Закону про внесення змін до статей 76 та 77 Конституції України (щодо зменшення конституційного складу Верховної Ради України та закріплення пропорційної виборчої системи) від 29.08.2019 № 1017 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66257

15. Проект Закону про внесення змін до статті 93 Конституції України (щодо законодавчої ініціативи народу) від 29.08.2019 № 1015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66254

16. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) від 29.08.2019 № 1013 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66242

17. Закон України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 3 вересня 2019 року № 27-IX // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-20#n5>

18. Указ Президента України «Питання Комісії з питань правової реформи» від 7 серпня 2019 року № 584/2019 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/5842019-28949>

19. Детальніше про це див.: Янчук А.О. Конституційна реформа як індикатор перетворень в Україні / А.О. Янчук // 20-річчя Конституції України: національна традиція та європейські стандарти конституціо-

налізму. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2016. – С. 41-45.

20. Закон України «Про всеукраїнський референдум» від 26 січня 2021 року № 1135-IX // Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1135-20#Text>

21. Конституции государств Европы: в 3 т. Т. 1 / Под общей редакцией и со вступительной статьей директора Института законодательства и сравнительного правоведения при правительстве Российской Федерации Л.А. Окунькова. – М.: Издательство Норма, 2001. – С. 580.

22. Конституція Республіки Корея (Південна Корея), прийнята 17 липня 1948 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldconstitutions.ru/?p=35>

REFERENCES:

1. Institutional principles of legislative activity of the Verkhovna Rada of Ukraine and its committees (analytical review) .- Kyiv: Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2017. – 54 p.

2. “From start to finish”: optimization of the legislative process and monitoring the implementation of adopted laws. – Kyiv: Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2017. – 149 p.

3. The concept of the legislative process is the concept of the legislative process “from beginning to end” from beginning to end “(Policy Paper). – Laboratory of Legislative Initiatives. Alexander Zaslavsky, Alexander Khoruzhenko, 2017. – Electronic resource. – [Access mode]: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Policy-Paper_End-to-end.pdf;

4. O. Syroid The control function of the parliament: that the country was prosperous and safe / O. Syroid – K: Printing yard of Oleg Fedorov, 2021. – 88 p.

5. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine “On the Plan of Bill Work of the

Verkhovna Rada of Ukraine for 2020” of June 16, 2020 № 689-IX // Electronic resource. – [Access mode]: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/689-IX#Text>

6. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine “On the Plan of Bill Work of the Verkhovna Rada of Ukraine for 2021” of February 2, 2021 № 1165-IX // Electronic resource. – [Access mode]: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1165-20#Text>

7. Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Aimed at Providing Additional Social and Economic Guarantees in Connection with the Spread of Coronavirus Disease (COVID-19)” // [Electronic resource]: Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>

8. Elizabeth of Lviv. Global constitutionalism: theoretical approaches and legal challenges to formation (ideology and concept): monograph / Elizaveta Lvova. – Odessa: Phoenix, 2019. – 294 p.

9. Draft Law “On Amendments to the Constitution of Ukraine (Regarding Decentralization of Power)” register. № 2598 dated 13.12.2019 // [Electronic resource]. – Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67644

10. Draft Law “On Amendments to Article 85 of the Constitution of Ukraine (concerning advisory, consultative and other subsidiary bodies of the Verkhovna Rada of Ukraine)” dated 29.08.2019 № 1028 // [Electronic resource]. – Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66263

11. Opinion of the Constitutional Court of Ukraine of October 29, 2019 № 3-v / 2019 in the case on the constitutional appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine on issuing an opinion on the compliance of the draft law amending Article 85 of the Constitution of Ukraine Of Ukraine) (reg. № 1028) to the requirements of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine // [Electronic resource]. – Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v003v710-19#Text>

12. Draft Law on Amendments to Article 81 of the Constitution of Ukraine (concerning

additional grounds for early termination of powers of the People's Deputy of Ukraine) dated 29.08.2019 № 1027 // [Electronic resource]. – Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66262

13. For more information: Opinion of the Constitutional Court of Ukraine of December 24, 2019 № 9-v / 2019 in the case of the constitutional appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine on providing an opinion on the compliance of the draft law termination of powers of the People's Deputy of Ukraine (register № 1027) to the requirements of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine // [Electronic resource]. – Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v009v710-19#Text>

14. Draft Law on Amendments to Articles 76 and 77 of the Constitution of Ukraine (concerning the reduction of the constitutional composition of the Verkhovna Rada of Ukraine and consolidation of the proportional electoral system) dated 29.08.2019 № 1017 // [Electronic resource]. – Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66257

15. Draft Law on Amendments to Article 93 of the Constitution of Ukraine (concerning the legislative initiative of the people) dated 29.08.2019 № 1015 // [Electronic resource]. – Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66244

16. Draft Law on Amendments to the Constitution of Ukraine (concerning the abolition of the lawyer's monopoly) dated 29.08.2019 № 1013 // [Electronic resource]. – Access mode: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66242

17. Law of Ukraine “On Amendments to Article 80 of the Constitution of Ukraine (concerning the inviolability of people's deputies of Ukraine)” of September 3, 2019 № 27-IX // [Electronic resource]. – Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-20#n5>

18. Decree of the President of Ukraine “Issues of the Commission for Legal Reform” of August 7, 2019 № 584/2019 // [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.president.gov.ua/documents/5842019-28949>

19. For more information see: A. Yanchuk Constitutional reform as an indicator of transformations in Ukraine / A. Yanchuk // 20th Anniversary of the Constitution of Ukraine: National Tradition and European Standards of Constitutionalism. – Kyiv: Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2016. – P. 41-45.

20. Law of Ukraine “On the All-Ukrainian Referendum” of January 26, 2021 № 1135-IX // Electronic resource. – [Access mode]: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1135-20#Text>

21. Constitutions of the states of Europe: in 3 t. T. 1 / Under the general edition and with introductory article of the director of Institute of the legislation and comparative jurisprudence at the government of the Russian Federation L. Okunkova. – M.: Izdatelstvo Norma, 2001. – S. 580.

22. Constitution of the Republic of Korea (South Korea), adopted July 17, 1948 // [Electronic resource]. – Access mode: <http://worldconstitutions.ru/?p=35>